

Центр політико-правових
реформ

25 років на варті правовладдя

Звіт про діяльність Центру
політико-правових реформ

2021

Зміст

2

03	Вітальне слово
05	Про Центр політико-правових реформ
15	Конституціоналізм
23	Урядовання
33	Судівництво
43	Кримінальна юстиція
49	Запобігання корупції
59	Участь у коаліціях громадських організацій та роботі органів влади
65	Видання
67	Фінансовий звіт
71	Партнери

2021 рік став органічним продовженням попереднього періоду, в якому весь світ почав звикати до нових умов роботи, пов'язаних з пандемією COVID-19. Проте навіть з новими викликами для робочих процесів як на рівні організації, так і на рівні взаємодії з партнерами та урядовими організаціями ми продовжили втілювати наші плани. Влада також активніше використовувала дистанційні формати публічних комунікацій, експерти нашого Центру активно долучилися до співпраці у нових реаліях.

Діяльність Центру не припинилася в умовах роботи онлайн, навіть темпи та обсяги робіт практично не змінилися. Ми повернулися до періодичних зустрічей, дистанційні формати дозволити збиратися оперативно для спільного обговорення актуальних питань; продовжили результативно виконувати свої зобов'язання за проектами та розвивати співпрацю з урядовими й парламентськими структурами.

Ключовими питаннями, яким ми приділяли найбільше часу у 2021 році, стали боротьба за кращу нову редакцію Стратегії реформування державного управління, за ухвалення Закону «Про адміністративну процедуру», Закону «Про місцеві державні адміністрації», за якісний законопроект «Про правотворчу діяльність» чи «Про нормативно-правові акти». Ми слідували за процесом призначення суддів Конституційного Суду, працювали над Зеленою книгою конституційної реформи, над новою редакцією Закону «Про політичні партії» та Закону «Про місцеві референдуми». Займалися питанням децентралізації послуг з реєстрації актів цивільного стану та напрацюванням оптимальних моделей надання адміністративних послуг соціального характеру. Центр долучався до адвокації дієвої судової реформи та реформування системи кримінальної юстиції.

Експерти ЦППР активно працювали в робочих групах з підготовки та доопрацювання цих законопроектів, ділячись при цьому висновками своїх моніторингів і досвідом попередніх років подібної роботи як на національному, так і на регіональному рівнях. Разом з колегами з багатьох інших аналітичних центрів під егідою «Виборчої Ради UA» підготували доповідь про два роки нової влади в Україні, в якій проаналізували виконання обіцянок, інші здобутки, а також провали та невдачі влади, очолюваної «Слугами народу» на чолі з Президентом Володимиром Зеленським.

Цього року ми в складі консорціуму українських та іноземних організацій стали переможцями конкурсу USAID на впровадження Проєкту «RANG – Рада наступного покоління» і тепер наступні 5 років плануємо тісно співпрацювати з Верховною Радою задля її реформування та розвитку.

У 2021 році Центру політико-правових реформ виповнилося 25 років з дня реєстрації. На жаль, наш День народження припав на чергове загострення пандемічної ситуації, в Києві була «червона зона», тому від нормального святкування довелося відмовитися. Вирішили перенести його на наступний рік після завершення пандемії або, принаймні, її гострої фази.

**Ігор
Коліушко**

засновник
та голова правління ЦППР

Про Центр політико-правових реформ

5

Центр політико-правових реформ — це недержавний аналітичний центр, створений у 1996 році після прийняття Конституції України. Ми неурядова, неприбуткова організація, яка працює на загальнодержавному рівні — як у столиці, так і в регіонах України.

Наша місія — сприяння інституційним реформам в Україні задля утвердження демократії, правовладдя та належного врядування.

6

Напрямки діяльності:

- конституціоналізм;
- публічна адміністрація;
- судівництво;
- кримінальна юстиція;
- запобігання корупції.

Що ми робимо:

- готуємо аналітику, яка лягає в основу державних рішень;
- беремо участь у розробленні стратегічних документів, що визначають план реформування держави;
- ініціюємо, розробляємо законопроекти та зміни до законів з урахуванням вимог та потреб суспільства, моніторимо їхню імплементацію, а за потреби — долучаємося до впровадження (через підготовку підзаконних актів, навчання та інформування, пілотні проекти, участь у консультативно-дорадчих органах);
- згуртовуємо провідних експертів у галузі права.

Деякі досягнення Центру політико-правових реформ за 25 років роботи

У сфері конституціоналізму:

- адвокація оприлюднення на сайті Верховної Ради України текстів законопроектів, внесених до парламенту;
- участь у вдосконаленні законодавства про свободу мирних зібрань;
- боротьба з неконституційним Законом «Про всеукраїнський референдум». Результат – ухвалення рішення про неконституційність Закону Конституційним судом та ухвалення нового якісного Закону;
- участь у розробці нової редакції Закону «Про політичні партії»;
- участь у розробці проєкту закону «Про місцевий референдум»;
- участь у розробці конкурсного добору суддів Конституційного Суду України.

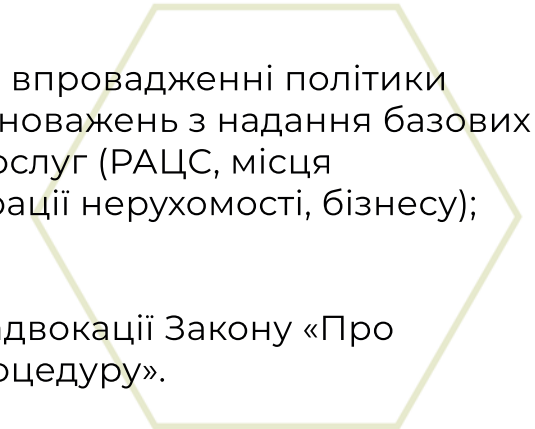
У сфері реформування виконавчої влади:

- участь у розробці законів «Про місцеві державні адміністрації», «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про державну службу», «Про доступ до публічної інформації»;
- участь у розробці концепцій та пакету законів про адміністративно-територіальну реформу і децентралізацію;
- адвокація реформи міністерств, яка покликана запровадити ефективний аналіз політики і стратегічне планування.

У сфері адміністративних послуг та адміністративної процедури:

- формування доктрини адміністративних послуг, участь у розробці Закону «Про адміністративні послуги», практичне впровадження ідеї ЦНАП;
- участь у розробці та впровадженні політики децентралізації повноважень з надання базових адміністративних послуг (РАЦС, місця проживання, реєстрації нерухомості, бізнесу);
- участь у розробці і адвокації Закону «Про адміністративну процедуру».

У сфері судівництва:

- розробка концепції створення адміністративних судів в Україні та Кодексу адміністративного судочинства;

передбачено механізми очищення та оновлення суддівського корпусу, зокрема створення Громадської ради доброчесності, заходи із захисту суддівської незалежності;

- адвокатування створення Вищого антикорупційного суду, участь у підготовці нормативно-правового забезпечення його діяльності.

У сфері кримінальної юстиції:

- підготовка й обґрунтування реформи інституту адміністративної відповідальності та проекту Кодексу про адміністративні проступки;

- участь у розробці Кримінального процесуального кодексу України, Закону «Про безоплатну правову допомогу»;

допомога у формуванні Національної поліції:

- участь у підготовці Закону «Про Національну поліцію» та відбору патрульних;

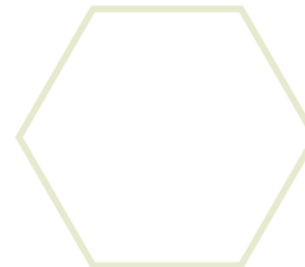
розробка та адвокатування ухвалення Закону «Про Державне бюро розслідувань».

У сфері запобігання корупції:

- участь в підготовці Закону «Про національне антикорупційне бюро України» (2014), посилення інституційної спроможності НАБУ та САП;
- підготовка науково-практичного коментарю до Закону «Про запобігання корупції»;
- участь у розробці та адвокації проєкту Антикорупційної стратегії, інших законопроектів, які посилюють дієвість антикорупційної політики.

- розробка методології антикорупційної експертизи законопроектів;
- підготовка альтернативних звітів з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики;
- надання експертної підтримки НАЗК, ЦВК, судам та іншим державним інституціям з питань запобігання і протидії «політичній корупції».

Юлія Кириченко
керівниця напрямку

Ігор Коліушко
експерт

Денис Гартвіг
експерт

Олександр Марусяк
експерт

Наша мета

Влада в Україні, підпорядкована Конституції

1 Народовладдя через референдум

2021 рік почався з ухвалення Верховною Радою Закону «Про всеукраїнський референдум». Закон заповнив правову прогалину, що існувала з 2018 року у зв'язку з визнанням попереднього закону про національний референдум неконституційним. За ініціативи та участі Центру розроблено проєкт нового закону, що врегулює проведення місцевих референдумів. Наприкінці травня народні депутати внесли законопроєкт до Парламенту.

2 25-річчя Конституції України

28 червня виповнилося 25 років з дня ухвалення Конституції. За цей час її змінювали 8 разів, але жодного разу цей процес не був відкритим. Одним із найважливіших викликів, який стоїть перед Конституцією, є дуалізм виконавчої влади – між Президентом і Урядом.

3 Конституційність Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»

Конституційний Суд визнав Закон таким, що відповідає Конституції, а також не містить дискримінаційних норм щодо національних меншин чи корінних народів в Україні. «Українська мова є невіддільним атрибутом української державності, що зберігає свою історичну спадкоємність від давньокиївської доби. Українська мова – доконечна умова (conditio sine qua non) державності України та її соборності», – зазначив Суд у рішенні.

4 Статус Національного антикорупційного бюро узгоджено з Конституцією

Ухвалено Закон, що усунув суперечності між Конституцією та Законом «Про Національне антикорупційне бюро України» щодо статусу НАБУ – тепер це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. Також виправлено недоліки щодо порядку призначення директора НАБУ – тепер його призначатиме Уряд, а не Президент.

5 Незаконні призначення суддів Конституційного Суду

Президент призначив двох нових суддів КСУ без відповідних вакантних посад у Суді. Проте Конституційний Суд не став приводити цих суддів до присяги, тож вони не набули повноважень, що вберегло від поглиблення інституційної кризи навколо Суду.

6 Напрацьовано Зелену книгу конституційної реформи, в якій ідентифіковано проблеми конституційного регулювання в Україні

Зелена книга була напрацьована протягом шести місяців у межах діяльності парламентської експертної робочої групи з питань конституційного реформування.

Наші досягнення

1 Започаткували і налагодили роботу парламентської експертної робочої групи з питань конституційного реформування

Це перший успішний досвід систематичної діяльності подібної робочої групи щодо посилення конституціоналізму в Україні, зокрема в межах Парламенту, створеної за ініціативи громадянського суспільства. Підсумком інклюзивної роботи стали підготовка та публікація для громадського обговорення проєкту Зеленої книги конституційної реформи.

- 2** Напрацювали нові правила конкурсного відбору на посаду судді Конституційного Суду у законопроекті про конституційну процедуру із запровадженням єдиної конкурсної комісії для всіх суб'єктів призначення суддів КСУ
- 3** Ухвалено Закон України «Про всеукраїнський референдум».
Законопроект розроблений за участю експертів ЦППР та просувався Центром протягом останніх років. Результатом нашої роботи стало набрання ним чинності у квітні цього року.
- 4** Адвокатували законопроект про місцевий референдум.
Напрацьований законопроект за участі експертів ЦППР широко комунікувався з владою і громадськістю і був внесений 112 народними депутатами до Парламенту. Експерти ЦППР разом із партнерами провели 96 публічних обговорень, присвячених законопроекту. В обговореннях взяли участь депутати місцевих рад, фахівці з конституційного, муніципального, виборчого права, публічного врядування та інших суміжних питань, громадські та партійні активісти, а також інші активні громадяни.

- 5** Були співорганізаторами телеконкурсу на знання Конституції та прав людини до 25-річчя Конституції України
Зокрема, готували питання для телеконкурсу та взяли участь у оцінюванні конкурсантів.
- 6** Стали співзасновниками коаліції «За реформу політичних партій»
Вона працюватиме над розробленням фундаментальних змін до законодавства щодо функціонування партій в Україні, а також їхнього просування в межах широкого суспільного діалогу.
- 7** Провели 5 публічних консультацій щодо змін до Конституції для доопрацювання Зеленої книги конституційної реформи, яка стане основою для Білої книги – пропозицій розв'язання виявлених проблем.
- 8** Надавали експертну допомогу білоруському суспільству в інклюзивному напрацюванні народної демократичної Конституції Білорусі.

«Цей рік лише вкотре підтвердив, що необхідно створити незалежну конкурсну комісію для формування доброчесного і професійного складу Конституційного Суду України»

**Олександр
Марусяк**

«У цьому році ми започаткували співпрацю з демократичними силами у сусідній державі Білорусь. Насамперед ми надали свою експертизу щодо напрацьованої у відкритому режимі демократичними силами Білорусі нової редакції Конституції та порядку її ухвалення»

**Юлія
Кириченко**

Ігор Коліушко
співкерівник напрямку

Віктор Тимошук
співкерівник напрямку

Вікторія Деречь
експертка

Євген Шкільний
експерт

Наша мета

Система урядування ефективно формує та реалізує публічну політику задля розвитку країни, а публічна адміністрація якісно і доброзичливо служить громадянам

1 Загальна адміністративна процедура

2021 рік став результативним на шляху до впровадження загальної адміністративної процедури. Після понад двадцяти років зусиль закон про адміністративну процедуру (№ 3475) 16 листопада було ухвалено в цілому. Він передбачає принципово нову філософію відносин між громадянами та державою, що базується на врахуванні прав та інтересів людини під час прийняття адміністративних актів (право особи бути вислуханою, право на ознайомлення з матеріалами справи, залучення заінтересованих осіб, обов'язкове обґрунтування негативних адміністративних актів тощо).

Текст закону до другого читання підготувала робоча група профільного парламентського комітету за участі широкого кола науковців, представників міністерств, суддівського корпусу, міжнародних експертів. Важливо, що проєкт Закону знову отримав позитивний висновок Програми SIGMA.

На жаль, 8 грудня Президент ветовав Закон. Глава держави запропонував вивести з-під дії Закону низку правовідносин, а також відстрочити термін набрання ним чинності. Тому завданням на 2022 рік було остаточне ухвалення Закону «Про адміністративну процедуру» (виконано — 17.02.2022, очікує на підписання Президентом) та активна робота над створенням умов для його впровадження: перегляд спеціального законодавства, навчання.

2 Публічні консультації

5 березня ухвалено у першому читанні проєкт Закону «Про публічні консультації» (№ 4254). Він передбачає обов'язкове проведення щонайменше електронних публічних консультацій щодо усіх проєктів нормативно-правових актів та ключових документів політики (концепцій, програм, стратегій). Законопроєкт також передбачає розроблення консультаційного документа до кожного проєкта акта. Після тривалих дискусій у робочій групі профільного парламентського комітету, нині він очікує на затвердження цим комітетом та розгляд у другому читанні.

Варто зауважити, що тривають спроби виключити із законопроєкту положення про обов'язковість публічних консультацій щодо депутатських законопроєктів. Таке виключення суттєво знівелює цінність цього закону. Адже саме на рівні законів визначаються найважливіші питання життєдіяльності суспільства і держави. І в Україні саме народні депутати подають більшість законопроєктів, що стають законами. Часто навіть міністерства використовують цю «шпарину» для подання своїх, по суті, урядових законопроєктів через парламентарів. Отже, важливим завданням на 2022 рік є прийняття цього закону в цілому зі збереженням його положень щодо депутатських законопроєктів.

3 Децентралізація базових адмінпослуг

На законодавчому рівні досягнуто децентралізації однієї з найважливіших груп базових адміністративних послуг – послуг з реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС). Зокрема, у квітні прийнято закон щодо забезпечення права громадян на доступ до ДРАЦС у зв'язку з укрупненням територіальних громад. Відтоді з'явилися підстави для забезпечення належної територіальної доступності базових послуг ДРАЦС (реєстрації народження, шлюбу, смерті). Цей крок також має полегшити інтеграцію цих послуг до ЦНАП і надання комплексних послуг за моделями життєвих ситуацій.

4 Врегулювання сфери оплати за адмінпослуги

У 2021 році прогресу у цьому напрямі не сталося. Мінцифри продовжувало блокувати прийняття законопроєкту №4380 «Про адміністративний збір» (який підтримується експертним середовищем та асоціаціями місцевого самоврядування). Натомість це Міністерство просувало власні ідеї: то вирішення цих проблем урядовими актами, то законом про бюджет (як-от у законопроєкті №3515) тощо. Все це поки не наблизило вирішення проблем. Але ЦППР продовжував адвокаційні заходи щодо проєкту Закону №4380.

Наші досягнення

- 1** У межах робочої групи профільного парламентського комітету суттєво доклалися до опрацювання та прийняття закону «Про адміністративну процедуру» (№ 3475) до другого читання, його адвокації.
- 2** Взяли активну участь у парламентській робочій групі з підготовки законопроекту «Про публічні консультації» (№ 4254) до другого читання. Відстоюємо положення, згідно з якими він має поширюватися на усіх суб'єктів законодавчої ініціативи, в тому числі народних депутатів.

Провели ефективну адвокаційну кампанію для прийняття законопроекту №4382 щодо децентралізації послуг з реєстрації актів цивільного стану. 29 квітня Закон ухвалено. Окремо експерти ЦППР комунікували з органами виконавчої влади, Офісом Президента для недопущення вето на цей закон.

Підготували та передали на розгляд:

Секретаріату Кабінету Міністрів, Міністерству соціальної політики, Міністерству розвитку громад та територій, Міністерству фінансів:

аналітичну записку щодо оптимальних моделей надання адміністративних послуг соціального характеру з урахуванням децентралізаційної реформи та утворення нових громад (з обґрунтуванням переваг децентралізованої моделі надання таких послуг);

Міністерству юстиції:

полісі-документ – Пропозиції щодо утворення окремого центрального органу виконавчої влади у сфері державної реєстрації (для виконання функцій з реалізації політики, у зв'язку з делегуванням надання адмінпослуг органам місцевого самоврядування).

«У сфері врядування у 2021 році наші ключові надії покладалися на нову редакцію Стратегії реформи державного управління. Ми сподівалися, що на основі п'яти років досвіду реалізації цієї реформи й добре проведених публічних консультацій Кабінету Міністрів вдасться написати й затвердити більш детальний і конкретний документ. На жаль, ці сподівання не виправдали себе. Нова редакція Стратегії, схвалена Урядом у липні 2021 року, вийшла традиційно зорієнтованою не на забезпечення виконання реформи, а на максимально зручне звітування про неї, не залежно від ступеня її реалізації.

**Ігор
Коліушко**

«2021 рік виявився досить успішним у плані законопроектних робіт: ухвалено закони про адмінпроцедуру (хоча остаточне ухвалення відбулося вже у лютому 2022 року), про делегування базових повноважень ДРАЦС, у 1-е читання прийнято законопроект про публічні консультації. Наступного року важливо докласти зусиль до остаточного ухвалення законопроекту про публічні консультації, імплементації Закону про адміністративну процедуру, а також прийняти закон про адміністративний збір»

**Віктор
Тимощук**

**Вікторія
Дерець**

«Ми мали великі сподівання щодо просування реформ організації та діяльності системи органів виконавчої влади в 2021 році. На жаль, зміни відбувалися повільно та були епізодичними. Очікуємо, що наступний рік буде більш продуктивним для цієї сфери»

«Визначальною подією року у сфері публічної адміністрації безумовно варто вважати прийняття довгоочікуваного Закону “Про адміністративну процедуру”. У наступному році, після підписання Закону Президентом, необхідно забезпечити підготовку адміністративних органів до його ефективного впровадження та провести просвітницьку кампанію серед громадян»

**Євген
Школьний**

Роман Куйбіда
керівник напрямку

Максим Середа
експерт (до вересня 2021 року)

Роман Смалюк
експерт

Тетяна Руда
експертка

Наша мета

Система правосуддя, яка гарантує
справедливість у суспільстві

1 Політична влада представила певну візію наступних кроків у сфері правосуддя

Так, Президент затвердив Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки. Стратегія зафіксувала широкий спектр проблем, що належить вирішити, та завдання на три подальші роки. І хоч чимало пропозицій Центру політико-правових реформ враховано у її змісті, однак вона здається досить розпливчатим, а подекуди еkleктичним документом без чітких очікуваних результатів навіть у короткостроковій перспективі, на яку вона розрахована.

2 Створено законодавчу основу для перезавантаження органів суддівського врядування

Це найважливіше досягнення у цій сфері. Новий склад Вищої кваліфікаційної комісії суддів і Вищої ради правосуддя буде сформовано за найактивнішої участі міжнародних експертів – така модель раніше довела свою ефективність щодо врахування вимог доброчесності під час добору суддів Вищого антикорупційного суду. Відповідні незалежні органи за участю міжнародних експертів (конкурсна комісія та Етична рада) сформовані попри зволікання з боку Ради суддів. Основний масив роботи ляже на ці органи у 2022 році.

3 Почав офіційно працювати електронний суд

Законодавець дозволив поетапно впроваджувати Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Завдяки цьому рішення офіційно запрацювала підсистема «Електронний суд», яка до того працювала в тестовому режимі. Вона дозволяє учасникам процесу дистанційно подавати та отримувати документи, ознайомлюватися з матеріалами справи (остання опція також стала доступна завдяки мобільному додатку «Є-суд»). Поряд із системою відеоконференцзв'язку це дає можливість брати участь у судовому процесі не виходячи з дому. Щоправда, закон усе ще змушує учасників, які подають документи в електронній формі, надсилати паперові копії поштою іншим учасникам справи.

Наші досягнення

1 Ми, тісно взаємодіючи з партнерськими організаціями, продовжили адвокацію дієвої судової реформи

Парламент ухвалив два закони для перезавантаження органів суддівського врядування, щоб вони могли формувати справедливий і добросовісний суддівський корпус, а не підтримувати кумівство і кругову поруку. Це рішення — спільне досягнення багатьох громадських організацій, до просування якого долучилися й ми.

2 Як і торік, ми долучилися до роботи офіційних органів та робочих груп з питань правосуддя

Зокрема, брали участь у роботі Комісії з питань правової реформи, результатом якої стало затвердження Президентом Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки. Сама ж Комісія та її робочі групи, на жаль, не стали майданчиком для напрацювання документа, члени лише мали можливість надати свої пропозиції. Також експерт Центру брав активну участь у комісії з проведення конкурсу на адміністративні посади в Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (станом на кінець 2021 року конкурс завершено, але результати не було затверджено).

- 3** У 2021 році в співпраці з Координатором проєктів ОБСЄ в Україні, Секретаріатом Уповноваженої Верховної Ради з прав людини та громадською організацією «Вектор прав людини» підготували та оприлюднили результати дослідження «Стандарти правосуддя, дружнього до дитини, та їх втілення в Україні (кримінальний аспект)»

За рік до того ми аналізували проблеми участі дітей у справах цивільного характеру. Висновки та рекомендації обох досліджень стали предметом широкого обговорення на майданчику Координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх, серед суддів, адвокатів, прокурорів та поліцейських, адже втілення рекомендації залежить не лише від політичних органів, а передусім від практиків.

- 4** У співпраці із викладачами та студентами донецьких та луганських закладів вищої освіти за підтримки ПРООН дослідили проблематику втручання у незалежність суддів під час розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом

Аналітичний звіт було представлено на публічних заходах на Донеччині, Луганщині та в Києві, а також на радіо та телебаченні.

- 5** Разом з нідерланським Центром міжнародної правової співпраці, Школою права Українського католицького університету та Львівським відділенням Національної школи суддів провели серію тренінгів для суддів з питань етики

А команда працівників апаратів судів отримала можливість інтенсивно попрацювати з кращими голландськими і українськими експертами над питаннями комунікацій із суспільством. Одним із результатів такої роботи стала серія відеороликів для користувачів послуг судової системи.

- 6** Загалом у 2021 році експерти судового напрямку підготували 6 аналітичних видань та 12 статей

Взяли активну участь у біля 40 заходів (тренінги, обговорення, пресконференції). Регулярно ми давали експертну оцінку ключовим подіям, які впливають на сферу правосуддя (загалом оприлюднено 49 повідомлень). Ми також продовжили практику підготовки альтернативної доповіді про стан незалежності суддів та щорічного дослідження про судові інновації.

«2021 рік, попри різні негаразди, виявився досить обнадійливим для справжньої судової реформи, зокрема через ухвалення законів про оновлення органів суддівського врядування. Очікую, що наступний рік зможе довести ефективність цих законодавчих рішень»

Роман Куйбіда

«У 2021 році завдяки синергії громадськості та міжнародних партнерів вдалося отримати проміжну перемогу на шляху боротьби за доброчесний, справедливий та незалежний суд. Водночас найскладніші виклики та найбільша частина роботи очікують нас в 2022 році»

**Роман
Смалюк**

Тетяна Руда

«Цього року державна політика в контексті судової реформи стала більш визначеною. Але важливо, щоб була політична воля втілювати в життя. Наразі такої упевненості немає, оскільки багато правильних ініціатив влади “глохнуть” на півдорозі, як-от: ліквідація сумнозвісного Окружного адмінсуду Києва, запровадження повноцінного суду присяжних тощо»

Євген Крапивін
експерт

**Володимир
Петраковський**
експерт

Наша мета

Ефективна система органів кримінальної юстиції, яка гарантує безпеку громадянину та суспільству із дотриманням прав і свобод людини

1 Участь у реформуванні системи кримінальної юстиції в Україні

У 2021 році продовжувались реформи в сфері кримінальної юстиції. Експерти ЦППР брали активну участь у роботі групи з підготовки Концепції реформування кримінальної юстиції, яка має стати дороговказом до реформи у цій сфері на значний період часу та стати логічним продовженням Концепції 2008 року. Крім того, готувались пропозиції до продовження реформи органів системи МВС у зв'язку зі зміною міністра, яке відбулось вперше після Революції Гідності.

2 Розвиток професійного середовища професійних учасників кримінальної юстиції в Україні

Одним з напрямків роботи експертів ЦППР є підтримка та розвиток професійного середовища – фахівців, які працюють у системі кримінальної юстиції, насамперед слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів. У 2021 роки експерти виступили викладачами з професійної етики прокурора, допомагали розвивати платформу професійної дискусії JustTalk, а також аналізували як пандемія COVID-19 вплинула на роботу системи кримінальної юстиції і наскільки ефективною була робота системи в охороні громадського здоров'я.

3 Продовження боротьби за конституційність статусу органів правопорядку в Україні

Після визнання у 2020 році Конституційним Судом неконституційності повноважень Президента України стосовно призначення/звільнення директора НАБУ, а також самого факту призначення, проблему так і не було усунуто. Аналогічне питання залишається перед Державним бюро розслідувань, яке в останній день 2021 року отримало нового директора за аналогічною процедурою. Протягом року була низка законодавчих ініціатив з цього питання, які не знайшли відповідь на питання, чи мають органи досудового розслідування перебувати в системі виконавчої влади, чи бути виокремлені з метою забезпечення їхньої незалежності, що припускається. Експерти ЦППР брали участь у тематичних робочих групах, готували пропозиції до законодавчих ініціатив, а також готували аналітику для медіа з цієї теми.

Наші досягнення

1 Підтримали запуск justtalk.com.ua

Це майданчик професійної дискусії про кримінальну юстицію;

2 Виступили співавторами дослідження «Права потерпілих від насильницьких злочинів в Україні: міжнародні стандарти та національні практики»;

3 Підготували нову редакцію збірника європейських законів про поліцію — «Статус поліції: міжнародні стандарти та зарубіжне законодавство» [російською];

4 Підготували аналітичні продукти

Стандартні операційні процедури з питань поліціювання та Концепцію реформи системи оцінки ефективності роботи поліції для Казахстану.

«2021 став переломним моментом для органів правопорядку та органів прокуратури. МВС отримало нове керівництво і змогло актуалізувати питання реформи; прокуратура змогли провести ревізію уже зробленого і зосередитись на тому, що планувалось, але з якихось причин забуксувало. Врешті запрацювало Бюро економічної безпеки – реформа, над якою працювали починаючи з 2008 року, зокрема наші експерти.»

**Євген
Крапивін**

Володимир Петраковський

«Цього року нарешті завершився транзитний період у справі добору та кар'єрного просування в прокуратурі. Тому наступний рік позначиться помітною діяльністю Відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження (КДКП). Водночас 2021 рік так і став роком, у якому було в належний спосіб припинено неконституційні практики щодо керівництва НАБУ та ДБР.»

Микола Хавронюк
Керівник напрямку

Наша мета

Помітне зниження рівня корупції в Україні
та усунення олігархів від впливу
на державну політику

1 Перша половина року пройшла під впливом ухваленого Конституційним Судом 27 жовтня 2020 року рішення №13-р/2020

Згідно з яким НАЗК втратило значну частину своїх повноважень; водночас була визнана неконституційною стаття 366-1 КК «Декларування недостовірної інформації». Якщо повноваження НАЗК були відновлені відносно швидко, то закон щодо покарання за брехню в деклараціях у прийнятній редакції було прийнято лише 29 червня 2021 року.

Ці події очевидно негативно вплинули на політичну волю вищих органів державної влади до боротьби з корупцією, відсутність якої [волі] не здатні замаскувати запевнення міжнародних партнерів в непохитності.

2 Проголошені у Спільній заяві щодо стратегічного партнерства України та США, підписаній Президентом України В. Зеленським та Президентом США Д. Байденом 1 вересня 2021 року у Вашингтоні наміри реформувати судовий сектор відповідно до найкращих міжнародних практик, обрати нового Спеціалізованого антикорупційного прокурора відповідно до найкращих міжнародних практик, забезпечити прозорий та надійний процес відбору нового Директора Національного антикорупційного бюро України залишились лише словами.

- 3 Конкурс з відбору голови АРМА запущений лише у жовтні 2021 року – майже через два роки після звільнення попереднього очільника Агентства, і станом на серпень 2022 року все ще не завершений.
- 4 З 2020 року триває провадження у Конституційному Суді щодо конституційності Вищого антикорупційного суду, водночас так і не розглянуто внесений у квітні 2021 року Президентом України проєкт Закону про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва, голові та шістьом суддям якого НАБУ оголосило підозри у захопленні державної влади, перешкоджанні роботі Вищої кваліфікаційної комісії суддів, участі у злочинній організації і зловживанні впливом.
- 5 У 2021 році не проведено жодного засідання Національної ради з питань антикорупційної політики при Президенті України.

- 6 Верховна Рада у 2021 року не затвердила підготовлену НАЗК національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики за 2020 рік і не провела парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції, не позбавила СБУ і Національну поліцію неприбуткових їм функцій здійснення кримінальних проваджень про злочини проти власності та господарсько-фінансової діяльності, не прийняла Закон про Установу бізнес-омбудсмена та інші важливі антикорупційні закони. Головне ж – парламент не затвердив Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки; тому і Державна антикорупційна програма, яку повинен прийняти Уряд для її реалізації, не розроблена і, відповідно, бюджетні кошти на її виконання не передбачені.
- 7 Частина народних депутатів у різні способи намагалася вчинити негативний вплив на реалізацію антикорупційної політики, зокрема шляхом ініціювання законопроєктів, які можуть погіршити антикорупційну інфраструктуру (№4681 – щодо уточнення порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування, №5253 – щодо удосконалення порядку зупинення та припинення державного фінансування статутної діяльності політичної партії та ін.), або подання відповідних поправок до законопроєктів.

- 8** План пріоритетних дій Уряду на 2021 рік в антикорупційній сфері відображає лише деякі поточні активності двох органів антикорупційної інфраструктури – НАЗК та АРМА, і загалом діяльність Уряду нічим особливим не запам'яталась, за винятком хіба що необґрунтованої гіпер-амбіційної мети – отримання Україною щонайменше 60 балів за показником «Індекс сприйняття корупції».
- 9** Свідченням загального погіршення стану справ у зазначеній сфері є також те, що в Індексі сприйняття корупції-2021 Україна посіла 122 місце, набравши 32 бали (це повернення до показника 2018 року): стільки ж має африканська Есватіні (Свазіленд), а на один бал краще – Алжир, Єгипет, Замбія і Непал.

10 **Із позитивних подій року можна згадати прийняття кількох законів і деякі результати діяльності НАЗК**

Так, прийнятими у 2021 році законами створено законодавчу основу для діяльності Бюро економічної безпеки, системи електронних кримінальних проваджень (e-Case), забезпечення державного захисту і матеріального заохочення викривачів, а статус НАБУ приведено у відповідність до вимог Конституції України.

НАЗК забезпечувало супровід 98 судових справ за участі викривачів і виграло 32 таких справи, системно здійснювало проведення антикорупційної експертизи і виявило корупційні ризики у 100 проєктах законів та постанов Уряду, запустило Антикорупційний портал – цифрову платформу для роботи уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції, оновило Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (наразі в Реєстрі вже тисячі записів стосовно осіб, яких притягнуто до кримінальної та адміністративної відповідальності) і готує до запуску Єдиний портал повідомлень викривачів.

Наші досягнення

Згадана вище мета не досягнута, а ми, як частина експертної спільноти, продовжуємо захищати антикорупційну інфраструктуру та намагаємося посилювати її.

- 1** Ми підтримували незалежність та ефективність НАЗК, НАБУ, САП і ВАКС у виступах в ЗМІ, в інтерв'ю, під час публічних заходів, конкурсів на посади та участі в робочих групах, у висновках на проєкти законів і конституційні подання.
- 2** Надавали коментарі до рекомендацій ГРЕКО, здійснювали оцінку ефективності державної антикорупційної політики, у тому числі як частини державної політики, аналізували стан здійснення судової реформи в контексті антикорупційної реформи, статистику в сфері корупції, інституційну, організаційну та процесуальну незалежність САП тощо.
- 3** Надавали науково-експертну допомогу НАБУ і САП, консультували детективів, проводили лекції з питань кримінального права для суддів Верховного Суду і ВАКС, прокурорів Офісу Генерального прокурора. На запити НАЗК надавали допомогу з питань, що виникали в його діяльності.

- 4 Готували висновки на антикорупційні програми окремих державних органів, проводили антикорупційну експертизу поданих до Верховної Ради законопроектів.
- 5 Аналізували підстави застосування державою спеціальних обмежувальних заходів («санкцій»), а також антиолігархічний закон та обговорювали його з членами Венеційської комісії.
- 6 Підготували в межах Робочої групи з розробки проекту нового Кримінального кодексу України, створеної при Комісії з питань правової реформи при Президенті України, розділи, присвячені визначенню злочинів і проступків проти порядку публічної служби, порядку доброчесного виконання службових повноважень у публічній сфері, порядку декларування, а також порядку доброчесного виконання службових чи професійних обов'язків у приватній та спортивній сферах.
- 7 Брали участь в Робочій групі Офісу Генпрокурора з розробки проекту нової Концепції кримінальної юстиції.

«Подолання корупції в Україні меншою мірою залежить від результативної діяльності спеціалізованих антикорупційних органів, а більшою – від створення заснованих на ідеологічних засадах та відповідальних перед суспільством політичних партій, проведення чесних виборів, забезпечення справедливого правосуддя, висунення на найвищі посади в державі та громадах професійних і доброчесних громадян, проведення відкритої та широкої приватизації, ліквідації незаконних монополій, справедливої податкової системи та прозорих митниць, розвинутих і захищених відносин власності, прозорих публічних закупівель та аукціонів тощо.»

**Микола
Хавронюк**

Участь у коаліціях громадських організацій та органів влади

Громадська мережа публічного права та адміністрації UPLAN

У 2021 році до участі у Громадській мережі публічного права та адміністрації UPLAN (Ukrainian Public Law and Administration Network), яку заснував ЦППР, долучилися 12 організацій – підписантів Меморандуму про співпрацю та 77 експертів зі Львова, Харкова, Одеси, Дніпра та Запоріжжя.

Серед основних завдань Мережі – створення комунікаційного поля для співпраці громадських активістів, науковців, журналістів та представників влади з різних регіонів.

Експерти Мережі долучаються до досліджень, аналізують політики, готують пропозиції до нормативно-правових актів та долучаються до адвокації реформ на регіональному та національному рівнях.

Більшість заходів, експертних обговорень та методичних матеріалів спрямована на обмін досвідом та посилення впливу аналітиків та «мозкових центрів» на якість державної політики.

Експерти Мережі продовжили працювати у семи напрямках:

- конституціоналізм та демократія;
- організація виконавчої влади та реформа державної служби;
- діяльність публічної адміністрації;
- організація та діяльність органів правопорядку;
- суди та судочинство;
- запобігання корупції;
- місцеве самоврядування та регіональний розвиток.

Наші досягнення у 2021 році:

- для підвищення результатів у сфері комунікації реформ – підписали тристоронній Меморандум про співпрацю між Мережею UPLAN, Одеським інститутом соціальних технологій та Одеською обласною організацією Національної спілки журналістів України;
- на порталі uplan.org.ua опубліковано 50 новинних матеріалів, 25 аналітичних статей та 3 експертні блоги;
- середня кількість громадян, охоплених онлайн-медіа, – понад 23 900 осіб;
- регіональні координатори долучились до підготовки щомісячних дайджестів за напрямками «Адміністративні послуги та адміністративні процедури», «Місьцеве самоврядування та децентралізація», «Судова влада», «Розвиток громадянського суспільства та зв'язки з громадянськістю»;

Експерти Мережі долучалися до національних досліджень та адвокації, а саме:

- до роботи парламентської;
- експертної робочої групи з конституційної реформи;
- до обговорення проекту закону «Про Всеукраїнський референдум»;
- до громадських обговорень проекту закону про місцевий референдум;
- до розробки Національної стратегії розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки тощо.

У 2021 році ЦППР та Мережа UPLAN підписали 3 меморандуми про співпрацю:

*з ГО «SMART MEDIA» (м. Харків),
Національним університетом «Запорізька політехніка»*

та КП «Львівський міський молодіжний центр»

Громадська спілка «Коаліція Реанімаційний пакет реформ»

ЦППР був одним із засновників коаліції громадських організацій і експертів, які після Революції Гідності в березні 2014 року об'єдналися з метою вироблення консолідованої позиції щодо необхідних для країни реформ та належного їх впровадження.

Громадська спілка «Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ» офіційно зареєстрована 08 травня 2019 року. Установчі збори Спілки відбулися 23 квітня 2019 року. Мета, завдання і цінності Коаліції РПР – це підтримка та просування реформ для розбудови незалежної, згуртованої, демократичної, правової, сильної та авторитетної Української держави із заможним суспільством і рівними можливостями кожної особи для розвитку і самореалізації, а також сприяння консолідації громадянського суспільства в Україні.

Спілка здійснює свою діяльність на засадах політичної незаангажованості та неафілійованості з бізнесом. У 2021 році співголовою Ради «Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ» була Юлія Кириченко – членкиня правління Центру політико-правових реформ.

Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі

У 2014 році ЦППР став ініціатором і співзасновником Офісу зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі — неурядової організації, яка об'єднує 11 провідних українських аналітичних центрів та має метою консолідувати зусилля задля здійснення демократичних перетворень в Україні шляхом просування реформ та європейської інтеграції України.

На інформаційних ресурсах Офісу експерти ЦППР публікують статті та аналітичні матеріали українською й англійською мовами задля інформування та привернення уваги міжнародної спільноти до актуальних питань суспільно-політичного життя України.

У 2021 році Роман Куйбіда був обраний членом правління Офісу.

- Зелена книга конституційної реформи в Україні
- ЗВІТ: «Дискреція адміністративних органів і судовий контроль за її реалізацією»
- Права потерпілих від насильницьких злочинів в Україні: міжнародні стандарти та національні практики

- АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗВІТ з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики
- РЕЗЮМЕ до АЛЬТЕРНАТИВНОГО ЗВІТУ з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики

Джерела фінансування

Донор	Надходження, 2021		
	₹	€	\$
Фінансування експертної діяльності напрому донорами	2,782,714	86,073	101,401
USAID/Pact	1,710,932	53,087	62,549
Міжнародний фонд Відродження	1,509,337	46,308	54,771
Європейська комісія	772,298	25,566	28,551
Міжнародна фундація виборчих систем (IFES)	686,200	21,412	25,131
Фонд Східна Європа	585,146	17,449	21,016
ПРООН	334,009	10,129	12,039
Благодійні внески	143,800	4,437	5,290
Королівство Нідерландів (Програма Матра)	97,428	3,225	3,602
Загальний підсумок	8,621,864	267,687	314,350

Видатки

Категорія видатків	Сума, грн
Оплата праці	5,784,351
Гонорари експертам	4,805,280
ЦПД	316,585
Зарплати за адміністративну роботу	662,486
Публічні заходи	207,718
Виготовлення банерів, відеороликів	85,566
Друк, верстка, редагування, дизайн	168,433
Інформаційно-консультаційні послуги	27,888
Обслуговування сайту	42,670
Переклад	367,698
Членські внески	56,270
Офіс, обладнання та інші витрати	625,284
Оренда офісів, в т.ч. регіональних партнерів	540,500
Комунальні послуги	35,500
Офісні витрати	38,844
Банківські послуги	10,440
Видатки разом	7,365,878

* Різниця між отриманим фінансуванням (8 621 864 грн.) та видатками (7 365 878 грн.) пояснюється тим, що частина коштів які надійшли у 2021 році від донорів на виконання проектів, передбачена бути витраченою у 2022 році, а також компенсацією витрат, понесених у 2020 році

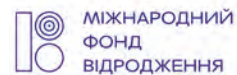
Проекти та донори

69

70

Проект	Донор	Початок	Завершення	₺	€	\$
Інституційна підтримка ЦППР	USAID/Pact USAID/Pact	01.10.17	30.06.23	1,710,932	53,087	62,549
Сервісно-орієнтовані суди західної України	Королівство Нідерландів (Програма Матра) Embassy of Kingdom of the Netherlands (Matra Project)	01.12.18	31.05.21	97,428	3,225	3,602
Адвокація нового демократичного законодавства щодо національного референдуму	Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) IFES	18.10.19	30.07.22	686,200	21,412	25,131
Перший експертний аналіз діяльності Державного бюро розслідувань	Державний департамент США U. S. Department of State	06.11.19	30.09.21	0	0	0
Сервіс-орієнтована модель демократичної поліцейської діяльності (для Республіки Казахстан)	Європейська комісія European Commission	01.02.20	31.05.22	772,298	25,566	28,551
Моніторинг судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом, як навчально-дослідницький інструмент для підготовки студентів-правників	ПРООН UNDP	27.04.20	30.09.21	334,009	10,129	12,039
Діяльність системи кримінальної юстиції під час карантину	Міжнародний фонд Відродження International Renaissance Foundation	01.09.20	01.09.21	0	0	0
Налагодження громадсько-парламентської взаємодії у конституційному процесі	Фонд Східна Європа East Europe Foundation	01.11.20	30.04.21	585,146	17,449	21,016
Громадська підтримка реформи адміністративних послуг та впровадження загальної адміністративної процедури	Міжнародний фонд Відродження International Renaissance Foundation	01.11.20	30.06.21	200,000	6,065	7,209
Підтримка JustTalk – онлайн платформи належних дискусій	Міжнародний фонд Відродження International Renaissance Foundation	04.01.21	31.12.21	493,480	14,665	17,751
Підготовка альтернативного звіту з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики за 2020 рік	Міжнародний фонд Відродження International Renaissance Foundation	05.05.21	05.11.21	420,000	12,473	15,176
Оцінка української системи правосуддя за методикою EU Justice Scoreboard	Міжнародний фонд Відродження International Renaissance Foundation	01.12.21	30.11.22	395,857	13,105	14,634
"Коло повноважень для пулу експертів з права для розвитку спроможності суддів ВАКС та персоналу суду"	Міністерство закордонних справ Данії/EUACI Ministry of Foreign Affairs of Denmark /EUACI	01.12.21	30.06.21	0	0	0
Благодійні внески	Благодійні внески Donations			143,800	4,437	5,290
Фінансування експертної діяльності напряду донорами	Фінансування експертної діяльності напряду донорами Others			2,782,714	86,073	101,401
Загальний підсумок				8,621,864	267,687	314,350

Партнери

Фонд Східна Європа

www.pravo.org.ua
twitter.com/pravo_center
facebook.com/pravo.org.ua
slideshare.net/CentrePravo
https://t.me/CPLR_media
youtube.com/pravocentre

Підтримати нас

